Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Δημήτριος Παπαφιλίππου, Δικηγόρος Θεσσαλονίκης

1. Η προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών στο Σύνταγμά μας δεν αντιμετωπίζει ισότιμα τους Έλληνες και τους αλλοδαπούς.

Αυτό ούτε αποκλειστικά ελληνικό χαρακτηριστικό Συντάγματος είναι ούτε και δυσερμήνευτο πολιτικά ή ιστορικά.

Η διαφοροποίηση του αλλοδαπού ξεκινάει απ' την ίδια την καθιέρωση της αρχής της ισότητας στο άρθρο 4 του Συντάγματος, όπου καθιερώνεται και διασφαλίζεται εκτός των άλλων και η ισονομία των Ελλήνων και των Ελληνίδων απέναντι στο νόμο αλλά και μεταξύ τους.

Βέβαια, ο συνταγματικός νομοθέτης δεν επιβάλλει, όπως είναι παραδεκτό, τη διαφορετική μεταχείριση των αλλοδαπών.

Απλά δεν την καθιερώνει, ούτε τη διασφαλίζει, αφήνοντας έτσι την ευχέρεια στον κοινό νομοθέτη, εφόσον φυσικά του το επιτρέπουν άλλες συνταγματικές κ.λπ. ρυθμίσεις, να διαφοροποιηθεί απέναντι στους αλλοδαπούς.

Αντίθετα, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, την επαγγελματική και οικονομική ελευθερία, την ελευθερία της κίνησης, οι αλλοδαποί εξισώνονται συνταγματικά πλήρως με τους Έλληνες πολίτες (άρθρο 5 του Συντάγματος).

Το ίδιο εξισώνονται και στις διατάξεις της προσωπικής ασφάλειας (άρθρο 6 του Συντάγματος), της αρχής NCNPSL (άρθρο 7 του Συντάγματος), της αρχής του νόμιμου δικαστή (άρθρο 8 του Συντάγματος), του ασύλου της κατοικίας (άρθρο 9 του Συντάγματος), του δικαιώματος της αναφοράς (άρθρο 10 του Συντάγματος), της θρησκευτικής ελευθερίας-συνείδησης και λατρείας (άρθρο 13 του Συντάγματος), της ελευθερίας του τύπου και της έκφρασης (άρθρο 14 του Συντάγματος), της ελευθερίας της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας (άρθρο 16 παρ. 1 του Συντάγματος), της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 του Συντάγματος), του απόρρητου της επικοινωνίας (άρθρο 19 του Συντάγματος), του δικαιώματος έννομης προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος), του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης (άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος), της προστασίας του γάμου, της μητρότητας του παιδιού (άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος) της προστασίας "της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας", της οικογένειας, καθώς και της ειδικής κρατικής φροντίδας για τους άπορους και τους άστεγους (άρθρο 21 παρ. 2, 3 του Συντάγματος), της ίσης αμοιβής για ίση εργασία (άρθρο 22 παρ. 1 εδ. β του Συντάγματος), της απαγόρευσης αναγκαστικής εργασίας (άρθρο 22 παρ. 3 του Συντάγματος), της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων (άρθρο 22 παρ. 4 του Συντάγματος), της προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 24 του Συντάγματος).

Επίσης, εξίσωση αλλοδαπών με τους Έλληνες πολίτες έχουμε στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος (σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου) και στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος (εγγύηση του κράτους για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα).

Σημειώνεται ακόμη ο μη ρητός αποκλεισμός των αλλοδαπών από τις εκλογές των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (άρθρο 102 παρ. 2 εδ. 6 του Συντάγματος).

Ακόμη, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι κατά το άρθρο 110 παρ. 1 του Συντάγματος απαγορεύεται απόλυτα η αναθεώρηση των διατάξεων -ανάμεσα στα άλλα- και του άρθρου 2 παρ. 1 (προστασία της αξίας του ανθρώπου), του άρθρου 5 παρ. 1 και 3 (προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, επαγγελματικής και οικονομικής ελευθερίας και ελευθερίας της κίνησης) και του άρθρου 13 παρ. 1 (θρησκευτική ελευθερία).

2. Αντίθετα, ρητή διαφοροποίηση Ελλήνων με αλλοδαπούς στο επίπεδο του τυπικού Συντάγματος έχουμε -εκτός από το άρθρο 4 του Συντάγματος- στο άρθρο 11 (ελευθερία της συνάθροισης), στο άρθρο 12 (δικαίωμα ίδρυσης ενώσεων και μη κερδοσκοπικών σωματείων), στο άρθρο 16 παρ. 2 (παιδεία), στο άρθρο 16 παρ. 4 (δικαίωμα δωρεάν παιδείας), στο άρθρο 16 παρ. 6 (που σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 4 του Συντάγματος αποκλείει τους αλλοδαπούς από τις θέσεις διδακτικού προσωπικού των ΑΕΙ), στο άρθρο 21 παρ. 3 (προστασία της υγείας), στο άρθρο 22 παρ. 1 εδ. α (δημιουργία συνθηκών απασχόλησης που αντιστοιχεί στο δικαίωμα εργασίας), στο άρθρο 23 (που, σε συνδυασμό με το άρθρο 12 του Συντάγματος, προστατεύει τη συνδικαλιστική ελευθερία και την απεργία), στο άρθρο 29 παρ. 1 (ίδρυση πολιτικών κομμάτων και συμμετοχή σ' αυτά μόνον Ελλήνων πολιτών), στο άρθρο 51 παρ. 3 (εκλογικό δικαίωμα στις βουλευτικές εκλογές), στο άρθρο 55 (δικαίωμα εκλογής ως βουλευτής) και στο άρθρο 120 παρ. 2 και 4 (υποχρέωση σεβασμού στο Σύνταγμα και δικαίωμα και υποχρέωση αντίστασης σε απόπειρα κατάλυσής του).

Τέλος, κι εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι ο συνταγματικός μας νομοθέτης θέλησε, όπως αναφέρεται στο άρθρο 110 παρ. 1 του Συντάγματος, να απαγορευθεί απόλυτα η δυνατότητα αναθεώρησης των διατάξεων του άρθρου 4 παρ. 1 και 4 που διατηρούν τη διακριτική μεταχείριση των αλλοδαπών στην ισότητα απέναντι στο νόμο και της δυνατότητας πρόσληψης σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες, "εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους". (Αν και ίσως η πρόθεσή του ήταν, μ' αυτό τον τρόπο, να κατοχυρώσει την απαγόρευση της κατάργησης της ισότητας γενικά και όχι της επέκτασής της και στους αλλοδαπούς.)

3. Γίνεται, λοιπόν, κατ' αρχήν σαφές πως το πεδίο προστασίας των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών μας περιορίζεται ή επιτρέπεται συνταγματικά να περιορίζεται με κριτήριο αποκλειστικά και μόνον την ιδιότητα του υποκειμένου ως αλλοδαπού.

Παρ' όλ' αυτά, ο συνταγματικός νομοθέτης, παράλληλα και ενώ ιστορικά και οντολογικά γνώριζε ποια ήταν ή θα ήταν μελλοντικά η συνέπεια, αναγνώρισε με ρητή συνταγματική διάταξη (άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος) την αυξημένη τυπική δύναμη των διεθνών συμβάσεων εφόσον κατά το Σύνταγμα επικυρωθούν με νόμο και με τον όρο της αμοιβαιότητας (για τους αλλοδαπούς).

Με βάση, λοιπόν, αυτό το δεδομένο, μια σειρά απο διεθνείς συμβάσεις απόκτησαν ή αποκτούν αυξημένη τυπική δύναμη, επικρατούν, δηλαδή, με βάση την εκφρασμένη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη, του κοινού δικαίου και είναι δυνατό να δημιουργήσουν, παράλληλα με το Σύνταγμα, δικαιώματα ή ελευθερίες ή ακόμα και να επεκτείνουν το πεδίο προστασίας των συνταγματικών διατάξεων.

Μια τέτοια σύμβαση, που πρέπει να θεωρήσουμε ότι ο συνταγματικός νομοθέτης την είχε υπόψη του συγκεκριμένα κατά τη θέσπιση της διάταξης του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος, είναι και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) μαζί με τα Πρωτόκολλά της.

4. Η ΕΣΔΑ υπογράφηκε και από τη χώρα μας (28-11-1950) και τέθηκε αρχικά σε ισχύ το 1953[1]. Κατά το διάστημα της δικτατορίας[2], καταγγέλθηκε ενόψει επικείμενης καταδίκης της χώρας μας για παραβιάσεις των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται σ' αυτήν, και αμέσως μετά την αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας, το 1974, υπογράφηκε ξανά και τέθηκε σε ισχύ στη χώρα μας[3].

Το δε Νοέμβρη του 1985, σχεδόν τελευταία απ' τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης, αναγνώρισε η Ελλάδα την υποχρεωτική αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕυρΔΑΔ) καθώς και τη δυνατότητα της ατομικής προσφυγής.

Παράλληλα, επικυρώθηκαν και τέθηκαν σε ισχύ στη χώρα μας ορισμένα από τα Πρωτόκολλα της ΕΣΔΑ που είτε τροποποιούν ορισμένες διατάξεις της είτε προσθέτουν ρυθμίσεις προστατευτικές ορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Απ' αυτά που μας ενδιαφέρουν εν προκειμένω (και ισχύουν στην Ελλάδα) είναι το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο που κυρώθηκε μαζί με την ίδια τη Σύμβαση, και το Έβδομο Πρωτόκολλο που κυρώθηκε με το Νόμο 1705/1987 (ΦΕΚ 89/12-6087 τ. Α'), που αφορά ανάμεσα στα άλλα στην απέλαση των αλλοδαπών.

Με βάση τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και των Πρωτοκόλλων της έχουμε δύο σημαντικές επιπτώσεις στην εθνική έννομη τάξη μας: α) Επέκταση του πεδίου προστασίας ορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών που υπάρχουν στο Σύνταγμά μας και β) Ίδρυση ενός διεθνούς Forum (Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), όπου μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε θεωρεί ότι

1. Με το νόμο 2329/1953.
2. Την 12-12-1969.
3. Με το Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256/20-9-74 τ. Α') "Περί κυρώσεως της εν Ρώμη την 4ην Νοεμβρίου 1950 υπογραφείσης Συμβάσεως διά την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών ως και του Προσθέτου εις αυτήν Πρωτοκόλλου των Παρισίων της 20ής Μαρτίου 1952".

παραβιάσθηκαν τα δικαιώματά του που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και τα Πρωτόκολλά της αφού εξαντλήσει τα εγχώρια-εθνικά ένδικα μέσα.

Και στις δύο περιπτώσεις είναι φανερό το πόσο αποφασιστικός είναι ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Στην *πρώτη* γιατί η νομολογία του ΕυρΔΑΔ, δηλαδή ουσιαστικά η ερμηνεία του στην εφαρμογή των ρυθμίσεων της ΕΣΔΑ, αποτελεί ασφαλέστατο ερμηνευτικό γνώμονα και για τον εθνικό δικαστή στη διαδικασία έκδοσης της απόφασής του, και στη *δεύτερη* γιατί ο παραπονούμενος για παραβίαση των δικαιωμάτων του μέσα στην εθνική έννομη τάξη, ανεξάρτητα απ' την ιθαγένειά του, έχει τη δυνατότητα της κρίσης σ' ένα υπερεθνικό Δικαστήριο. Ιδιαίτερα μάλιστα στη δεύτερη αυτή περίπτωση είναι φανερό πως ο αλλοδαπός που εξ ορισμού είτε έχει είτε θεωρεί ότι έχει μια δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τον Έλληνα πολίτη απέναντι στο ελληνικό Δικαστήριο, μπορεί να εξασφαλίσει την επί ίσοις όροις κρίση του.

5. Πριν αντιμετωπισθεί όμως το πόσο σημαντική είναι η απόφαση του ΕυρΔΑΔ, πρέπει να εξετασθεί το εάν και κατά πόσο η ΕΣΔΑ διευρύνει την ήδη υπάρχουσα συνταγματική προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών στη χώρα μας.

Εάν υπάρχουν αμφιβολίες για το θέμα αυτό, τη διεύρυνση δηλαδή της προστασίας για τους Έλληνες πολίτες, δεν είναι, αντίθετα, δυνατή η διατύπωση της παραμικρής αμφιβολίας για τη βελτίωση της θέσης των αλλοδαπών με βάση τη Σύμβαση.

Ξεκινώντας κατ' αρχήν από δύο γενικές-βασικές διατάξεις της ΕΣΔΑ (άρθρα 13 και 14) καταλήγουμε ασφαλώς στο συμπέρασμα ότι οι συντάκτες της Σύμβασης θέλησαν να κατοχυρώσουν, για την τήρηση των διατάξεών της, απόλυτη ισότητα μεταξύ των πολιτών της χώρας και των αλλοδαπών τόσο στην απόλαυση των σχετικών δικαιωμάτων όσο και στη δικαστική προστασία τους.

Το άρθρο, λοιπόν, 14 της ΕΣΔΑ αναγνωρίζει και καθιερώνει πως τα δικαιώματα και οι ελευθερίες της Σύμβασης πρέπει να εξασφαλίζονται, στην εσωτερική έννομη τάξη, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε διακριτικό γνώρισμα του υποκειμένου του δικαιώματος ή της ελευθερίας (ενδεικτικά και όχι περιοριστικά: φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πεποιθήσεων, εθνικής και κοινωνικής προέλευσης, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γέννησης κ.λπ).

Έτσι, τα ελληνικά Δικαστήρια, σεβόμενα την αρχή αυτή -που είναι υποχρεωτική κατά το άρθρο 94 παρ. 3 του Συντάγματος- πρέπει, εάν ο Έλληνας νομοθέτης έχει θεσπίσει διαφορετική ρύθμιση, να μην την εφαρμόσουν και να εξισώσουν στην εφαρμογή της τους αλλοδαπούς με τους Έλληνες.

Η υποχρέωση αυτή του Έλληνα δικαστή δεν προκύπτει μόνον από τη σχετική ελληνική συνταγματική διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει την έννομη προστασία, αλλά κατοχυρώνεται επιπρόσθετα και από το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ όπως προαναφέρθηκε.

6. Πρέπει να εξετασθεί τώρα και κατά πόσο η ΕΣΔΑ και τα Πρωτόκολλά της (αυτά που έχει επικυρώσει η χώρα μας και έχουν τεθεί σε ισχύ) είτε μεγαλώνουν το πεδίο προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών που είναι ήδη κατοχυρωμένα για τους αλλοδαπούς στο ελληνικό Σύνταγμα, είτε ιδρύουν και για τους αλλοδαπούς δικαιώματα και ελευθερίες που δε διασφαλίζουν οι συνταγματικές διατάξεις.

7. Από τις ουσιαστικές (για να τις διακρίνουμε από τις διαδικαστικές) διατάξεις της ΕΣΔΑ και των Πρωτοκόλλων της (1ου και 7ου που μας ενδιαφέρουν εν προκειμένω), διακρίνουμε: τη διάταξη της ΕΣΔΑ του άρθρου 3 (απαγόρευση βασανιστηρίων και ποινών ή μεταχείρισης απάνθρωπης ή εξευτελιστικής) που μπορεί να θεωρηθεί ότι εξειδικεύει ή και διευρύνει το πεδίο προστασίας των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1, 2, 3 του Συντάγματος.

Ειδικότερα, όμως, η διάταξη αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι διευρύνει το πεδίο προστασίας του άρθρου 5 παρ. 4 του Συντάγματος, όπου η απαγόρευση της λήψης ατομικών διοικητικών μέτρων περιορισμού της κίνησης στη χώρα καθώς και της απαγόρευσης της εισόδου και της εξόδου στη χώρα, κατοχυρώνεται μόνον για τους Έλληνες πολίτες.

Εφόσον, λοιπόν, η λήψη τέτοιων διοικητικών μέτρων σε βάρος αλλοδαπών έχει χαρακτήρα "βασάνου" ή ποινής ή μεταχείρισης απάνθρωπης ή εξευτελιστικής, έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και απαγορεύεται απόλυτα.

Ο δικαστής μάλιστα στα πλαίσια της υποχρέωσής του που πηγάζει από το άρθρο 94 παρ. 3 του Συντάγματος για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, παίρνοντας υπόψη του το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, αναμφίβολα θα αρνηθεί να εφαρμόσει τη διάταξη που επιτρέπει αυτήν τη μεταχείριση για τους αλλοδαπούς.

Ειδικά, βέβαια, για το θέμα της απέλασης του αλλοδαπού -που είναι προφανές ότι επιτρέπεται στηριζόμενο διοικητικά τουλάχιστον στο άρθρο 5 παρ. 4 του Συντάγματος- υπάρχει σχετική ρύθμιση και στο άρθρο 1 του 7ου Πρωτοκόλλου που, όπως προαναφέρθηκε, έχει επικυρωθεί από την Ελλάδα και ισχύει από το 1987[4].

8. Η ΕυρΕΑΔ έχει αποδεχθεί ήδη ότι -ενώ η ΕΣΔΑ δεν περιλαμβάνει *ρητή* κατοχύρωση για τις συνθήκες της απέλασης των αλλοδαπών- πρέπει να θεωρηθεί πως στη διάταξη του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ εμπεριέχεται μια αυτοδέσμευση του κράτους να εφαρμόσει

4. "1. Αλλοδαπός που έχει νόμιμα τη διαμονή του στην επικράτεια ενός κράτους δεν απελαύνεται παρά μόνο μετά από απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με το νόμο. Στον ανωτέρω δίνεται η δυνατότητα:
α) Να προτείνει επιχειρήματα κατά της απέλασής του,
β) Να τύχει η υπόθεσή του επανεξέτασης και
γ) Να εκπροσωπείται για τους σκοπούς αυτούς ενώπιον της αρμόδιας αρχής ή ενώπιον ενός ή περισσοτέρων προσώπων που ορίζονται απ' αυτή την αρχή.
2. Αλλοδαπός μπορεί να απελαθεί και πριν από την άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παράγρ. 1α, β και γ αυτού του άρθρου, όταν αυτή η απέλαση είναι αναγκαία για το συμφέρον της δημόσιας τάξης ή επιβάλ-λεται για λόγους εθνικής ασφάλειας".

τις ρυθμίσεις που ισχύουν με τρόπο που να μην παραβιάζεται το περιεχόμενο της διάταξης αυτής.

Έτσι, λοιπόν, λέει η ΕυρΕΑΔ:

"Η απέλαση ή η έκδοση ενός ατόμου μπορεί σε ορισμένες εξαιρετικές περιστάσεις να καταλήξει αντίθετη με τη Σύμβαση και ειδικά στο άρθρο 3, όταν υφίστανται σοβαροί λόγοι να πιστέψει κανείς ότι το πρόσωπο αυτό θα υποστεί στο κράτος όπου κατευθύνεται μεταχείριση απαγορευμένη απ' αυτό το άρθρο"[5].

Πρέπει, λοιπόν, το κράτος να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες για να διαπιστώσει εάν στις συγκεκριμένες συνθήκες της υπόθεσης που εξετάζει (για απέλαση ή έκδοση) η απέλαση ή η έκδοση θα κατέληγαν να αποτελούν απάνθρωπη ή ατιμωτική συμπεριφορά.

Έτσι, στην υπόθεση Kerkoub κατά του Βελγίου, θεωρήθηκε πως ήταν φανερό ότι η έκδοση του προσφεύγοντος ενέπιπτε στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, δεδομένου ότι αυτός, έχοντας την αλγερινή ιθαγένεια, είχε υπηρετήσει στο γαλλικό στρατό από το 1954 ως το 1962 και η έκδοσή του στην Αλγερία ήταν δεδομένο ότι θα αποτελούσε απάνθρωπη συμπεριφορά[6].

Εκτός απ' την υπόθεση Amekrane κατά του Ηνωμένου Βασιλείου[7], που αφού η προσφυγή κηρύχθηκε παραδεκτή απ' την ΕυρΕΑΔ, επήλθε συμβιβασμός, έχουμε την υπόθεση Altun κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας[8], όπου η έκδοση του προσφεύγοντα Τούρκου πολίτη στην Τουρκία, "δεδομένου του παρελθόντος του σαν πολιτικού militant", θεωρήθηκε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

9. Για να μπορεί να γίνει συζήτηση για κάποια - οποιαδήποτε - δικαιώματα και ελευθερίες αλλοδαπών (όπως των μεταναστών ή των προσφύγων) στη χώρα μας, πρέπει πρώτα να εξετασθεί αυτό καθαυτό το ζήτημα της παραμονής τους στην ελληνική επικράτεια.

Και αυτό, διότι ενώ για τον Έλληνα πολίτη η παραμονή του στο έδαφος της χώρας είναι αυτονόητο δικαίωμα -που βέβαια κατοχυρώνεται και συνταγματικά-, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τον κάθε αλλοδαπό.

Η παραμονή του αλλοδαπού δεν κατοχυρώνεται βέβαια συνταγματικά, όμως μπορεί κανείς με βεβαιότητα να ισχυρισθεί ότι θα ήταν δυνατόν με προϋποθέσεις να στηριχθεί το δικαίωμά του να μην απελαθεί ή εκδοθεί είτε σε συνταγματικές διατάξεις (π.χ. άρθρο 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος) είτε σε διατάξεις της ΕΣΔΑ όπως αυτές έχουν ήδη ερμηνευθεί από την ΕυρΕΑΔ και το ΕυρΔΑΔ (π.χ. άρθρο 3 ΕΣΔΑ).

Ένα όμως είναι βέβαιο: Ότι η δυνατότητα του ελληνικού κράτους να απελαύνει ή να εκδίδει έναν αλλοδαπό λειτουργεί αντικειμενικά σαν περιορισμός όλων των

5. Προσφυγή 4763/71 και 5012/71.
6. Προσφυγή 5012/71.
7. Προσφυγή 5961/72.
8. Προσφυγή 10308/83.

δικαιωμάτων του και των ελευθεριών του που απολαμβάνει ή μπορεί να απολαμβάνει κατά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ.

Εάν αποδεχθούμε αυτήν τη λογική, τότε θα πρέπει αυτόματα να δεχθούμε πως ο περιορισμός αυτός, όπως και όλοι οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, υπόκειται και αυτός στους περιορισμούς της αρχής της αναλογικότητας.

Τη λογική αυτή φαίνεται να έχει αποδεχθεί η ΕυρΕΑΔ και το ΕυρΔΑΔ στις υποθέσεις π.χ. που το περιεχόμενο στις διατάξεις του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ περιορίζεται ή καταργείται -για κάποιον μετανάστη ή πρόσφυγα- λόγω απέλασης ή έκδοσής του.

Και παρόλο που είναι ιδιαίτερα προσεκτικά και τα δύο όργανα -ΕυρΕΑΔ και ΕυρΔΑΔ- στο να μη φθάσουν στο σημείο να θεμελιώσουν δικαίωμα παραμονής του αλλοδαπού στην ξένη χώρα προκειμένου να απολαμβάνει το δικαίωμα του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, εντούτοις θεωρούν πως το δικαίωμα εύλογα περιορίζεται με όρους που υπακούουν στους κανόνες της παρ. 2 του άρθρου 8 - σε κάποιους δηλαδή κανόνες.

10. *Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*

Όπως προαναφέρθηκε, για δύο λόγους είναι σημαντική η λειτουργία του Δικαστηρίου αυτού.

α) Διότι σε περίπτωση που τα ελληνικά Δικαστήρια δεν ικανοποιήσουν τον ενδιαφερόμενο, μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο αυτό και να ζητήσει αφ' ενός μεν να αναγνωρισθεί η παραβίαση των δικαιωμάτων του όπως κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και τα Πρωτόκολλα, αφ' ετέρου δε και να αποζημιωθεί.

β) Διότι οι αποφάσεις του σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων της ΕΣΔΑ και των Πρωτοκόλλων είναι καθοριστικός παράγοντας στην ερμηνεία που θα κάνουν και τα ελληνικά Δικαστήρια στις αντίστοιχες διατάξεις.

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που ασχολούνται με δικαιώματα αλλοδαπών φυσικών προσώπων είναι ποσοστιαία σημαντικές σε αριθμό.

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρεται ο συνολικός αριθμός των αποφάσεων του ΕυρΔΑΔ στην πενταετία 1991-1995, καθώς και οι αποφάσεις -και ο αριθμός τους- που αφορούν δικαιώματα αλλοδαπών.

Αποφάσεις του ΕυρΔΑΔ

1. 1995 Εκδόθηκαν 50 αποφάσεις
9 αποφάσεις αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα)
22-3-95 Quiun v. France
23-3-95 Loizidou v. Turkey
27-4-95 Piermont v. France
8-6-95 Jamil v. France
8-6-95 Mansur v. Turkey
13-7-95 Nasri v. France
13-7-95 Van der Tang v. Spain

27-9-95 McCann and others v. U.K.
24-10-95 Iribarne Perez v. France

2. 1994 Εκδόθηκαν 49 αποφάσεις
3 αποφάσεις αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα)
28-1-94 Hurtado v. Switzerland
22-9-94 Pelladoah v. the Netherlands
28-10-94 Murray and others v. U.K.

3. 1993 Εκδόθηκαν 65 αποφάσεις
5 αποφάσεις αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα)
25-2-93 Funke v. France
25-2-93 Miailhe v. France
28-6-93 Lamguindaz v. U.K.
20-9-93 Saidi v. France
29-11-93 Miailhe v. France

4. 1992 Εκδόθηκαν 74 αποφάσεις
9 αποφάσεις αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα)
25-3-92 B. v. France
26-3-92 Beldjoudi v. France
27-3-92 Φαρμακόπουλος v. Belgium
22-4-92 Rieme v. Sweden
12-5-92 Megyeri v. Germany
26-6-92 Drozd and Janousek v. France & Spain
27-8-92 Vijayanathan & Pusparayah v. France
24-9-92 Kolompar v. Belgium
26-11-92 Brincat v. Haly

5. 1991 Εκδόθηκαν 60 αποφάσεις
6 αποφάσεις αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα)
23-1-91 Djeroud v. France
18-2-91 Moustaquim v. Belgium
20-2-91 Vernillo v. France
20-3-91 Cruz Varas & others v. Sweden
22-5-91 Quaranta v. Switzerland
30-10-91 Vilvarayah & others v. U.K.

Συνολικά δηλαδή για την πενταετία 1991-1995 εκδόθηκαν 298 αποφάσεις. Απ' αυτές, 32 (δηλαδή ποσοστό σχεδόν 11%) αφορούσαν αλλοδαπούς (φυσικά πρόσωπα).
Στις 32 αυτές υποθέσεις :

15 αφορούσαν τη Γαλλία
4 " το Ηνωμένο Βασίλειο
3 " το Βέλγιο
2 " την Τουρκία
2 " την Ελβετία
2 " την Ισπανία
2 " την Σουηδία
1 " την Ολλανδία
1 " την Ιταλία
1 " τη Γερμανία
(μία υπόθεση αφορούσε από κοινού Γαλλία - Ισπανία)

11. Για ν' αναφερθούμε και στις αποφάσεις του ΕυρΔΑΔ του 1996 (που αφορούν αλλοδαπούς).

19-2-96 Gul v. Ελβετίας
21-2-96 Hussain v. U.K.
21-2-96 Singh v. U.K.
22-2-96 Bulut v. Αυστρίας
23-4-96 Remli v. Γαλλίας
25-6-96 Amuur v. Γαλλίας
7-8-96 C. v. Βελγίου
7-8-96 Hamer v. Γαλλίας
16-9-96 Gaygusuz v. Αυστρίας

Απ' αυτές η τελευταία έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον: Ο προσφεύγων, τουρκικής ιθαγένειας, ζήτησε απ' την αρμόδια αυστριακή υπηρεσία προκαταβολή της σύνταξής του με τη μορφή της "επείγουσας βοήθειας" που προβλέπεται στις σχετικές διατάξεις.

Οι αρμόδιες αρχές αρνήθηκαν με την αιτιολογία ότι ο προσφεύγων έχει τουρκική ιθαγένεια, τη στάση τους δε αυτή επικύρωσαν και τα Δικαστήρια όπου προσέφυγε ο ενδιαφερόμενος.

Με την απόφασή του, όμως, το ΕυρΔΑΔ αποφάσισε, και μάλιστα ομόφωνα, πως η άρνηση αυτή των αυστριακών αρχών αποτέλεσε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ.

Παράλληλα, του επιδίκασε χρηματική αποζημίωση καθώς και δικαστικές δαπάνες και έξοδα.

12. Χωρίς καμιά αμφιβολία και παρά τα σχετικά θετικά βήματα των Δικαστηρίων - τόσο των εθνικών όσο και του ΕυρΔΑΔ- και η ΕΣΔΑ και τα Πρωτόκολλά της μέρος μόνον καλύπτουν απ' τις υπάρχουσες σημαντικές ρυθμιστικές ανάγκες για τα θέματα των μεταναστών και των προσφύγων, ιδιαίτερα όσον αφορά το θέμα του κοινωνικού τους αποκλεισμού.

Εντούτοις, παραμένει θετικό πως το ΕυρΔΑΔ έχει πλέον σταθερή ερμηνευτική κατεύθυνση εφαρμογής (υπό όρους βέβαια) του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ στις περιπτώσεις απέλασης - έκδοσης, καθώς επίσης και ότι η εφαρμογή αυτή δε συναρτάται απαραίτητα από τη νομιμότητα ή όχι της παραμονής του προσφεύγοντος στην επικράτεια του κράτους.

Παράλληλα, σημαντική είναι και η δυνητική ερμηνευτική κατεύθυνση που επίσης υπό όρους δέχεται το ΕυρΔΑΔ της παραβίασης με την απέλαση ή την έκδοση και άλλων διατάξεων της ΕΣΔΑ όπως του άρθρου 8 και πρόσφατα του άρθρου 10.

Μ' αυτή την έννοια η χρήση της νομολογίας του ΕυρΔΑΔ και της ΕΣΔΑ στην έννομη προστασία του αλλοδαπού (μετανάστη - πρόσφυγα) αποκτά σημασία και ενδιαφέρον πρακτικό.